

Farkas Ferenc – Tóth Judit

Félideőhöz érkezett Az én könyvtáram program

A *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című európai uniós projekt keretében megvalósuló könyvtári program idén márciusban országjárásba kezdett, és 2018. november végéig minden megyébe eljutott az eddigi eredményeket és tervezett fejlesztéseket bemutató szakmai rendezvénysorozat.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kezdeményezett *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* bruttó 2 milliárd forintból megvalósuló projekt 2017. február elsején indult és 2020. január végéig tart. A projektben a múzeumi fejlesztéseket a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum fogja össze, a könyvtári területen pedig a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kapott felkérést a program megvalósítására, melynek együttműködő partnerei a megyei könyvtárak, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Olvasástársaság és a Könyvtárostánárok Egyesülete.

Mint már sokak által ismert, a program célja a múzeumi és könyvtári terület intézményeinek és szakembereinek felkészítése arra, hogy választ adjanak az új társadalmi-gazdasági kihívásokra. Kiemelten fontos, hogy csökkenjen a korai iskolaelhagyók aránya, javuljon a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete, erősödjön a fiatalok társadalmi integrációja. A könyvtári projektben a köznevelés eredményességét szolgáló, új típusú kompetencia- és készségfejlesztő, tanulást támogató könyvtári szolgáltatások fejlesztése zajlik a következő területeken: az olvasáskultúra, a digitális írástudás, valamint a szövegértés fejlesztése, illetve könyvtárhasználat és információkeresés.

A program többek között módszertani fejlesztéssel, mintaprogramok fejlesztésével, a könyvtárosok képzésével éri el célját, valamint azzal az országos rendezvénysorozattal, amely jelenleg is zajlik a megyei könyvtárakban. A következő esztendőben pedig egy könyvtár- és olvasásnépszerűsítő kampányra is sor kerül.

A megvalósításba eddig közel 300 könyvtári szakember kapcsolódott be. Új oktatási központ létesült a fővárosi Közraktár utcában, egy 80 millió forintos beruházás eredményeként. A folyamatban lévő ingyenes módszertani és a tervezett kommunikációs képzéseken összesen 440 könyvtáros vehet részt.

Az én könyvtáram programban eddig elért eredmények

Módszertani fejlesztés

Az ismertetett négy fejlesztési iránynak megfelelő módszertani műhelyek összesen 20 szakértő bevonásával 2017 májusától december végéig működtek. A műhelyek tagjainak kiválasztására az együttműködő partnerek jelölése alapján került sor. Elkészültek a szakterületi SWOT-elemzések és célfák, összegyűjtésre és tárgyszavazásra került egy 1400 tételből álló, a módszertant támogató magyar és angol nyelvű szakirodalmi adatbázis alapját képező bibliográfiai gyűjtemény. A műhelytagok véleményezték az összegyűjtött jó gyakorlatokat, segítették a közvéleménykutatási tervek előkészítését. Közreműködtek az új módszertan alapjának kidolgozásában, ehhez kapcsolódóan 20 módszertani tanulmány született. A tanulmányok jelenleg szakmai lektorálás alatt állnak, várhatóan a 2019 januárjára tervezett „*Mérföldkőbőz érkezünk*” konferencián kerülnek bemutatásra az ezeket tartalmazó kiadványok. A projekt keretében összesen 9 módszertani kötet jelenik meg 2019-ben.

A szakmai műhelyek tagjai voltak:

Olvasásfejlesztési műhely: Béres Judit, Borostyániné Rákóczi Mária, Gombos Péter, Péterfi Rita, Simon Krisztina

Könyvtárhasználat–információkeresési műhely: Csépanyi Zoltán, Csík Tibor, Mészáros Eszter, Németh Szilvia, Tóth Máté

Szövegértési műhely: Dömsödy Andrea, Juhász Valéria, Kiss Gábor, Steklács János (2017. október 31-ig), Tóth Viktória

Digitális műhely: Eszenyiné Borbély Mária, Jávorka Brigitta, Márfoldi István, Pataki Marianna, Varga Katalin

A közreműködő szakemberek jelentős része előadóként, illetve oktatóként, mintaprogram-fejlesztési mentorként a szakmai műhelymunkát követően továbbra is kapcsolatban maradt a programmal.

Alap kutatások lebonyolítása

2017 őszén két hiánypótló, országos lakossági közvéleménykutatás lebonyolítása zajlott olvasáskultúra, könyvtárhasználat–információkeresés, könyvtár- és könyvtároskép vonatkozásában. Ezek 1500-1500 főt érintő reprezentatív felmérések voltak, melyek során a 3-17 évesek, illetve a 18 év felettek könyvtár- és médiahasználati, illetve olvasási szokásainak felmérése történt.

Tartalmi értelemben a kidolgozott kérdőív a következő főbb csomópontok köré szerveződött:

- Demográfiai-társadalmi változók;
- Médiahasználat, internetezési szokások, televíziónézés;
- Könyvtárhasználat gyakorisága, a szolgáltatások igénybevétele;

- Könyvtár- és könyvtároskép, könyvtári funkciók, a könyvtár társadalmi szerepeinek értelmezése;
- Olvasási szokások, könyvvásárlás, házi könyvtár.

Nemcsak az 1964 óta rendszeresen használt kérdések kerültek bele a felmérésekbe, hanem új elemek is. Felmérésre került például, hogy hogyan alakult a könyvtári szolgáltatások hasznosulása a megkérdezettek körében – az eredmények visszajelezték, hogy a teljes népességen belül egyes szolgáltatások a lakosság 21-22 %-át is elérik, miközben a beiratkozottak aránya ennél alacsonyabb, mintegy 15 %-os. Izgalmas kérdés, szakmai kihívás, hogy a „látens könyvtárhasználókat” hogyan lehetne a regisztrált, beiratkozott használók közé integrálni. Hasonló újdonság volt például, hogy az olvasáskutatás nemcsak a nyomtatott könyvek és újságok, folyóiratok olvasására vonatkozó kérdéseket tartalmazott, hanem általában a szövegolvasásra vonatkozott. Szintén érdekes eredmény a napi meseolvasás és a későbbi rendszeres olvasás korrelációja: 100 gyerek közül, akiknek naponta meséltek, mintegy 72 fő vált rendszeresen olvasó felnőtté, míg 100 olyan gyerek közül, akiknek csak alkalmanként meséltek, netán soha, mindössze 1-2. A napi meseolvasás így jó eséllyel rendszeres olvasóvá nevel, aminek eredménye a jó szövegértés, annak révén pedig a hatékony tanulás, így fontos szakmai feladat ennek támogatása. Az adatok közül a projekt célkitűzését alátámasztó eredmény, hogy a felmérések igazolják a köznevelés intézményei és a könyvtárak közötti együttműködés fontosságát, beágyazottságát: a könyvtári szolgáltatásokat igénybe vevő gyerekek 42 %-a első alkalommal osztállyal, iskolai csoporttal keresi fel a könyvtárat. A program szempontjából ez kedvező alapot jelent, ugyanakkor annak indokoltságát is adja, hogy a szolgáltatások további fejlesztése megkerülhetetlen.

A kutatás szakértője Tóth Máté volt, lebonyolítója pedig a PSYMA Hungary. A kutatási eredményeket összefoglaló tanulmányok és prezentációk elérhetők a projekt honlapján. Fontos tudni, hogy lehetőség lesz 2019 második felében a felméréseket megismételni, így friss adatok állnak majd rendelkezésre a program lezárását követően is. A hasonló felmérések között egyedülálló, hogy kutatási, publikálási célra a portálon elérhető igénylőlap kitöltésével a teljes felmérés adatbázisa is kikérhető.

A könyvtárosok digitális kompetenciájának mérése a DIGCOMP keretrendszerben 1750 fő bevonásával zajlott – így nagyjából minden negyedik aktív könyvtáros bekapcsolódott a felmérésbe. A megkérdezésre online formában került sor, a kutatási szakértő Eszenyiné Borbély Mária volt. A kutatás eredményei többek között a 2018-as *Mérföldkőhöz érkezünk*, illetve a *Networkshop* konferencián kerültek bemutatásra. A projektben megvalósuló módszertani képzés tematikájának összeállításakor a kutatási eredményeket már figyelembe vettük. Ugyancsak a DIGCOMP keretrendszer segítségével zajlott le a pedagógusok digitális kompetencia-vizsgálata is, több mint 800 fő bevonásával 2018. március 30-ig. A vizsgálattal kapcsolatban – a területi reprezentativitási elv figyelembe vételével – 103 óvodát, 320 általános iskolát és 168 középiskolát kerestünk meg felkérő levelünkkel. A kérdőív eljuttatásában a szaktanácsadók is segítettek, és a szakmai partnereink (KTE, HUNRA) is támogatták tevékenységünket.

Könyvtári jó gyakorlatok és mintaprogramok

A 2017 nyarán meghirdetett felhívás nyomán 342 könyvtári jó gyakorlat került összegyűjtésre 114 településről. Kelet-Magyarországról 10 megye 221 programot javasolt

a fejlesztésre, míg Nyugat-Magyarországról 9 megye 98 jó gyakorlatot küldött be, Budapestről 23 javaslat érkezett. A beérkezett jó gyakorlatok tipizálása, értékelése részben a szakmai műhelyek, részben a mintaprogram-fejlesztési bizottság feladata volt, utóbbi tagjai voltak: Bognár Noémi Erika, Goda Beatrix, Sikaláné Sánta Ildikó, Simon Krisztina, Hámoryné Vácz Zsuzsanna. A felkért ötletgazdákkal – ajánlatkérési eljárást követően – mintaprojekt-fejlesztői szerződést kötöttünk, és felkészítésükre is sor került. Az egységesített szempontú leíró fejlesztés, a mintaprojektfejlesztők mentorálása 2018. szeptember végéig tartott. Ebben az időszakban zajlott a fejlesztett mintaprogramok helyszíni megtekintése, egyben ez volt a külső monitoring vizsgálat kezdete is.

Jelenleg a mintaprojektek kipróbálása zajlik az erre a feladatra jelentkező intézményekben, 127 ilyen vállalkozó könyvtár volt. A mintaprogramok kipróbálása során 2000 fő diák bevonására kerül sor.

- 6 mintaprogram: Borsod-Abaúj-Zemplén, Pest megyében és a fővárosban
- 5 mintaprogram: Baranya, Heves, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
- 4 mintaprogram: Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Nógrád, Tolna, Vas, Veszprém, Zala megyében

Ezt követően a mintaprojektfejlesztés folyamatának – a kipróbálás tapasztalatai alapján szükséges korrekciókat követő – lezárására, a programok közzétételére kerül sor 2019 elején.

*A Könyvtári Szaktanácsadók III. Országos Szakmai Találkozóján,
a székesfehérvári Alba Innovár Digitális Éléményközpontban járt Az én könyvtáram csapata*

A szaktanácsadói hálózat működtetése

A projekt egyik alapvető célja volt egy, a közkönyvtári területen újnak számító szaktanácsadói hálózat felállítása. Egy olyan hálózat kialakítása, amely átfogja az ország valamennyi megyéjét, az ott működő könyvtárakat. Már a projekt indulásakor megállapodá-

sok születtek a 19 megyei könyvtárral és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral e hálózat kiépítésére, működtetésére. A kezdeti időszakban megyei kapcsolattartókon keresztül történtek meg az első lépések, információcserék, majd a megyei könyvtárigazgatók jelölései – megyénként és a fővárosból 2-2 fő – alapján konkrét formát is öltöttek. A megbízási szerződések megkötését követően, 2017. augusztus 1-jével megkezdte munkáját a 40 fős könyvtári szaktanácsadói hálózat, amelynek keretében megvalósul a köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások fejlesztése.

Milyen tevékenységek is tartoznak a szaktanácsadók feladatai közé?

Ahhoz, hogy a kollégák maradéktalanul el tudják végezni a feladatukat, illetve megismerjék e tevékenység területeit, 2018 elején egy alapozó képzésen vettek részt valamennyien. Ez egy összekovácsoló, ismeretátadó, felkészítő képzés volt, *Felkészülés a könyvtári szaktanácsadói feladatokra* címmel. Ekkor ismerkedtek meg részletesen is e tevékenységgel. Fontos terület a hálózatépítés, a könyvtári, közművelődési, oktatási, közgyűjtemények közötti együttműködések további kibontakoztatása. Ugyanakkor nem csak az intézményekkel, de a könyvtárosokkal is fontos a kapcsolatfelvétel, a folyamatos információmegosztás. E tevékenységhez elengedhetetlen a saját megye tevékenységének ismerete. Éppen ezért az első feladatok egyike volt egy általános helyzetkép megírása mindenkinek a saját megyéjéről. Nagy segítséget jelentett a szaktanácsadók támogatása az országos kutatások alkalmával, amikor a könyvtárosok, majd a pedagógusok digitális kompetenciájára voltunk kíváncsiak. Szintén a szaktanácsadók, illetve a kapcsolattartók segítségét vettük igénybe a könyvtári jó gyakorlatok összegyűjtése során.

Jelenleg, az ezekből kifejlesztett 90 mintaprogram kipróbálásánál van komoly szerepük szaktanácsadóinknak, akik koordinálják a programok kipróbálását, végző formába öntését. Lényeges eleme a munkájuknak a kutatási eredmények disszeminálási tevékenysége és mind szélesebb körben történő megismertetése. Erre leginkább szakmai fórumokon

A 2018. szeptember 18-i Győr-Moson-Sopron megyei szakmai napjának résztvevői

van lehetőség. Szaktanácsadóink részére külön országos szakmai napokat szervezünk. Ebben az évben Budapesten, Szolnokon és Székesfehérváron találkoztunk. A múzeumi koordinátor kollégákkal is tartunk közös országos konferenciákat évente egy alkalommal. A szorosabb partneri viszony kialakítását hivatott elősegíteni az 7 regionális szakmai nap, amelyeken egy-egy régió könyvtári szaktanácsadója és múzeumi koordinátora vesz részt.

Képzések szervezése könyvtárosok számára

A már említett 30 órás *Felkészülés a könyvtári szaktanácsadói feladatokra* című képzés 40 fő részvételével sikeresen lezajlott. *A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában* című 60 órás blended képzés (43 óra jelenléti és 17 óra távoktatás) a Moodle-rendszer használatával 2018. szeptember 3-án kezdődött, amely elsősorban azoknak a könyvtárosoknak szól, akiknek a munkájához különböző tanulást támogató tevékenységek is tartoznak; ezen a képzésen 340-en tudnak részt venni.

A módszertani képzés fő moduljai:

- Pedagógiai feladatok és korszerű oktatási módszerek a könyvtáros munkájában;
- A könyvtárak közoktatást támogató szerepe az esélyegyenlőtlenség csökkentésében;
- Olvasáskultúra, szövegértés, szövegalkotás fejlesztése;
- Információs műveltség, digitális írástudás;
- Korszerű interpretációs technikák használata a könyvtárban;

A tanfolyam portfóliókészítéssel zárul.

Oktatóként közreműködik: Béres Judit, Fodor Péter, Gombos Péter, Hámoriné Váczy Zsuzsa, Papp-Danka Adrienn, Senkei-Kiss Zoltán, Varga Katalin, Farkas Ferenc, Hadnagy-Portik Piroska, Jávorka Brigitta, Koglerné Hernádi Ágnes, Kovácsné Koreny Ágnes, Márfoldi István, Németh Katalin, Péterfi Rita, Sikaláné Sánta Ildikó, Simon Krisztina.

A könyvtári szaktanácsadók részére szervezzük majd a *Projektkommunikáció, eredménykommunikáció* képzést és könyvtári kommunikációval foglalkozó kollégáknak a 60 órás *Hatékony kommunikáció a közgyűjteményekben* című kurzust. Ezek a képzések elnyerték az akkreditációt, a tanfolyamok szervezésére 2019-ben kerül majd sor.

Szakmai rendezvények, díszszemináció

A könyvtári szaktanácsadók és a múzeumi koordinátorok országos hálózatának tagjai és a „*Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek*” projekt megvalósításán dolgozó stáb munkatársai közös szakmai napon vettek részt 2017. december 12-én, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában. Az eseményen köszöntőt mondott Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója, Bereczki Ibolya, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum ágazati feladatokért felelős főigazgató-helyettese és Vigh Annamária, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, Kultúráért Felelős Államtitkárság Közgyűjteményi Főosztályának vezetője. A könyvtári és a múzeumi terület szakemberei az előadások mellett részt vehettek egy csapatépítő, együttműködést támogató tréningen is.

Mérföldkőhöz érkezünk címmel 2018. január 17-én került sor az addigi eredményeket ismertető szakmai konferenciára, melyen Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

főigazgatója és Závogyán Magdolna, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős helyettes államtitkára mondott köszöntőt. Az eseményen részt vett Vígh Annamária, az EMMI Közgyűjteményi Főosztályának vezetője, Nagyné Varga Melinda, a Főpolgármesteri Hivatal kulturális, turisztikai, sport-, köznevelési és szociálpolitikai főosztályának vezetője, a program megvalósításában közreműködő partnerek képviselőjében Fehér Miklós, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézetének igazgatója, Ramháb Mária, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke és több megyei könyvtár igazgatója.

Fontos célunk a szakma egészével megismertetni a projekt fejlesztéseit és az eddigi kutatási eredményeket, ezt elsősorban a megyei szakmai napok rendezvénysorozata keretében valósítjuk meg. A kezdeti időszakban – különböző rendezvények keretében, meghívott vendégként – tartottunk 16 helyszínen projektismertető előadást. Jelentős érdeklődés mellett indult 2018. március 21-én a Csorba Győző Könyvtárral és a megyei szaktanácsadó kollégák bevonásával a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontban a Baranya megyei könyvtárosoknak és pedagógusoknak szóló szakmai napunk, s ezzel kezdődött országjáró sorozatunk is. A pécsi rendezvényen köszöntőt mondott Hoppál Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára, Mészler Tamás, *Az én könyvtáram* projekt megyei partnerintézménye, a Csorba Győző Könyvtár igazgatója és Fodor Péter, a projektet megvalósító Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója. 2018. november 20-án Kecskeméten volt a sorozat zárása. Országosan eddig mintegy 1100 könyvtáros kollégánk vett részt szakmai napjainkon, novemberre pedig minden negyedik könyvtáros legalább egy rendezvényünkre eljutott.

„*Az én könyvtáram*” programban megvalósult és tervezett kutatásokat, a köznevelést támogató könyvtári szolgáltatásokat érintő fejlesztéseket, módszertant bemutató országos programsorozat folyamatosan zajlik. A megyei könyvtárak – mint együttműködő partnerek – minden segítséget megadnak a szervezéshez, rendelkezésre bocsátják a helyszínt, biztosítják a technikai feltételeket is. A szaktanácsadói hálózat tagjai a rendezvények előkészítésében, lebonyolításában és a helyi média tájékoztatásában nyújtanak segítséget, illetve a rendezvényeken moderátori feladatokat látnak el. Egy-egy megyei rendezvényen 60-100 fő megyei könyvtáros, könyvtárostanár, pedagógus vesz részt. Fontos számunkra, hogy számos alkalommal a helyi döntéshozók, politikusok is szerepet vállalnak a szakmai napokon. A szakmai napok előadásai széles spektrumot öleltek fel. Péterfi Rita számos előadása az országos olvasásvizsgálat lehetséges hatásait elemezte a könyvtárak mindennapjaira vonatkozóan, míg a digitális generáció olvasási szokásairól, a 2017. évi reprezentatív olvasásfelmérés tapasztalatairól Gombos Péter számolt be. Eszenyiné Borbély Mária kutatási szakértő a könyvtárosok digitális kompetenciájáról készített felmérés eredményeiről tájékoztatta több megyében is a résztvevőket, a helyi adatokat az országos eredményekkel összevetve. Varga Katalin *Az információs műveltség és digitális írástudás alapfogalmai* címmel tartott előadást. A könyvtári környezetben alkalmazott új technológiák, okoseszközök használatát Németh Szilvia mutatta be, a gamifikációról, azaz a játékosításról pedig Jávorka Brigitta tartott több helyen előadást. Kiss Gábor a képregények könyvtári használatáról tartott előadásokat. Külföldi kezdeményezéseket is ismertetett Pataki Mariann, de kitért a használói igényeket rendhagyó eszközökkel vizsgáló kezdeményezésekre is. Tóth Máté a magyar lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásairól tájékoztatta az érdeklődőket. *Új generációs oktatási rendszerek a könyvtárakban* című előadásával egyik legkedveltebb előadónk Márffy István, hozzá hasonlóan népszerű téma Csépanyi

Zoltán *Dotcom* *gyerekek a könyvtárban* című előadása, mely a fiatalabb generációk körében végzett fókuszcsoportos vizsgálat eredményeit ismerteti. Béres Judit az olvasás személyiséget gazdagító szerepéről tartott előadásokat. Számos helyszínen helyi kezdeményezések bemutatására is sor került, így például a közkönyvtárak és az iskolai könyvtárak közötti partnerkapcsolatok jó példáinak ismertetésére, melynek témáját Simon Krisztina is elemezte, de a könyvtárak és az oktatási intézmények közötti együttműködés tartalma és területei volt a témája Hámoriné Váczy Zsuzsa előadásának is. A könyvtárhasználat-információkeresés könyvtári tanításának kereteit Csík Tibor ismertette. *Könyvtárak az éjszakában, avagy blendével a világ körül – a könyvtári marketing kistükere* címmel Mészáros Eszter tartott előadást. Juhász Valéria a szókincsbővítés könyvtári lehetőségeit vette számba. A www.slideshare.net/enkonyvtaram címen jelenleg 25 különböző előadás prezentációja érhető el.

A projekt megjelent a keszthelyi Vándorgyűlés programjában és kiállítójaként, illetve a székelyudvarhelyi *A jövő könyvtára* című konferencián is.

Az én könyvtáram kiállítói standja az MKE 50. Vándorgyűlésén, Keszthelyen, 2018. július 4-én

A következő esztendőben folytatjuk a szakmai napok szervezését – megynként 2-2 rendezvényt tervezünk –, melyeknek tematikája már némileg más lesz, elsődlegesen a mintaprogramokkal a középpontban, és a pedagógusokat is nagyobb számban szeretnénk megszólítani ezen alkalmakkor. A szakmai napok előkészítésében, szervezésében, lebonyolításában és a helyi média tájékoztatásában továbbra is segítséget nyújtanak szaktanácsadóink.

Az én könyvtáram programról további információ az alábbi felületeken található:

www.azenkonyvtaram.hu

www.facebook.com/azenkonyvtaram

www.instagram.com/azenkonyvtaram/